

УДК 351:378.014

DOI [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2025-1\(17\)-01](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2025-1(17)-01)**АЛЕКСАНДРОВА Марія Василівна,**

доктор філософії у галузі права, доцент кафедри публічного адміністрування,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
вул. Фрометівська, 2, м. Київ, 03039, Україна
roshchukmv@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3631-125X

**РОЗВИТОК ОСВІТИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ТА КРИЗ: ПРИНЦИПИ СТІЙКОСТІ**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню питання розвитку освіти в умовах надзвичайних ситуацій та криз. У статті проаналізовані принципи стійкості освіти, застосування яких активно впроваджується в освітній простір та впливає на якість освіти.

Визначено та проаналізовано роль кожного принципу стійкості освіти, сформульованих Радою Європи, серед яких: зміцнення управління, забезпечення безперервності освіти, розширення ролі освіти, сприяння доступності, розвиток співпраці та підвищення ефективності. Зосереджено увагу на тому, що якість освіти – це стратегічний пріоритет, зокрема в епоху соціальних та економічних криз та надзвичайних ситуацій, а також виступає фундаментальною передумовою економічного зростання, зміцнення демократичних інститутів і розвитку соціальної єдності. Увагу зосереджено на проблематиці розроблення та впровадження оновлених освітніх стандартів, які повинні відповідати сучасним суспільним викликам і трансформаціям.

У статті проаналізовано сутність новітньої освітньої філософії та встановлено, що її концептуальна основа ґрунтується на принципах довіри, партнерської взаємодії та відкритості. Обґрунтовано напрями підвищення якості освіти на якісно новий рівень, зокрема шляхом імплементації принципів стійкості освіти під час розвитку системи освіти та забезпечення її якості.

Впровадження цифрових технологій докорінно змінює освіту та освітню філософію. Оскільки ці технології є інструментом, який здатен забезпечити мобільність та безперервність освітнього процесу. Цифровізація освіти постає об'єктивною вимогою сучасного етапу розвитку суспільства, а функціонування освітнього процесу вже неможливе без інтеграції цифрових технологій. Водночас для того, щоб цифрова трансформація освіти була орієнтована на всебічний розвиток здобувача освіти та створення належних умов для якісного навчання, необхідно впроваджувати комплексний підхід, спрямований на мінімізацію потенційних ризиків, пов'язаних із процесами цифровізації. Система освіти характеризується новими рисами: є велика кількість освітніх платформ та технологій, а управлінські рішення приймаються на основі узагальнених систематизованих даних. А застосування напрацьованих принципів стійкості освіти дає можливість забезпечувати освітній процес в будь-яких кризових умовах та ситуаціях.

Ключові слова: якість освіти, принципи стійкості, цифрова епоха, світові кризи, надзвичайні ситуації, цифрові рішення, трансформації, освітня філософія.

ALEKSANDROVA Mariia,

PhD in Law, Associate Professor at the Department of Public Administration
PJSC “Higher education institution “Interregional Academy of Personnel Management”,
2, Frometivska Str., Kyiv, 03039, Ukraine
roshchukmv@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3631-125X

**EDUCATION DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF EMERGENCIES
AND CRISIS: PRINCIPLES OF RESILIENCE**

Abstract. The article is devoted to the study of the issue of the development of education in conditions of emergencies and crises. The article analyzes the principles of educational sustainability, the application of which is actively implemented in the educational space and affects the quality of education.

The role of each principle of educational sustainability formulated by the Council of Europe is determined and analyzed, including: strengthening governance, ensuring the continuity of education, expanding the role of education, promoting accessibility, developing cooperation and increasing efficiency. The focus is on the fact that the quality of education is a strategic priority, particularly in the era of social and economic crises and emergencies, it is also regarded as a prerequisite for economic development, the sustainability of democratic institutions, and social cohesion. The paper outlines the issue of adopting and implementing new educational standards that must correspond to contemporary realities. It examines the substance of the emerging educational philosophy and concludes that it is grounded in trust, partnership, and openness. The study proposes pathways for elevating the quality of education to a qualitatively new level, particularly through the integration of the principles of educational sustainability into the development of the education system and the assurance of its quality.

The introduction of digital technologies is fundamentally transforming both education and its underlying philosophy, as these technologies serve as instruments capable of ensuring the mobility and continuity of the educational process.

Digitalization of education is an objective requirement of the time, and the modern educational process is impossible without digitalization. But in order for the digitalization of education to be aimed at the development of the student and provide high-quality conditions for learning, it is necessary to provide a comprehensive approach to minimize the potential risks that digitalization entails. The education system is characterized by new features: there is a large number of educational platforms and technologies, and management decisions are made on the basis of generalized systematized data. And the application of the developed principles of educational sustainability makes it possible to ensure the educational process in any crisis conditions and situations.

Key words: *quality of education, principles of resilience, digital age, global crises, emergencies, digital solutions, transformations, educational philosophy.*

Постановка проблеми. Вектор розвитку суспільних відносин та всіх без перебільшення сфер суспільного життя формують кризи та надзвичайні ситуації, що мають місце на певних етапах розвитку людської цивілізації. Сьогодні людство живе в епоху глибоких трансформацій, що в тому числі спричинені економічними, демографічними та різного роду світовими кризами. Особливе місце в цій системі відіграє освіта, бо саме формує майбутнє країни. Якість освіти сьогодні – це не тільки предмет державної політики, а й стратегічна інвестиція у майбутнє нації. Бо саме якість освіти прямо корелюється із рівнем розвитку країни та добробутом її громадян, тому і залишається стратегічним пріоритетом не дивлячись на те, які кризи переживає держава зокрема та світ загалом. Часто саме кризи формують рішення, які в подальшому дають результат. Так, наприклад пандемія COVID-19 стала поштовхом глобальної цифровізації освіти, не лише з точки зору забезпечення доступу до освіти у зв'язку з неможливістю навчатися очно, а з точки зору стратегії розвитку освіти на багато років вперед через впровадження цифрових інструментів та цифровізації всіх елементів, які в сукупності будують сферу освіти як таку та забезпечують доступ до неї [14; 15].

Наукові публікації та дослідження з теми. Дослідження питань розвитку освіти в умовах криз та надзвичайних ситуацій є предметом дослідження міжнародних і національних експертів та науковців. Зокрема міжнародні експерти такі як К. Бассет (C. Bassett), К. Гере (C. Gere), Г. Грибер (G. Creeber), М. Деузе (M. Deuze), Г. Крибер і Р. Мартін (G. Greeber & R. Martin), Л. Манович (L. Vanovich), Дж. Стоммел (J. Stommel), М. Хенд (M. Hand) досліджували питання впровадження цифрових технологій в освітній простір під час соціальних та економічних криз. Тоді, коли вітчизняні науковці, такі як І. Шевчук, М. Кириченко, О. Захарова, О. Кричківська, І. Білоус, О. Сікора вивчали питання освітнього процесу в умовах воєнного стану та криз.

Мета статті – дослідження питання розвитку освіти в умовах надзвичайних ситуацій

та криз, шляхом аналізу принципів стійкості освіти та їх імплементації.

Виклад основного матеріалу. Розвиток освіти вимагає нових підходів та стандартів, оскільки світ змінюється, і щоб країна могла бути успішною завтра, необхідно приймати швидкі та якісні рішення уже сьогодні. Особливо сьогодні, коли світові та локальні кризи розвиваються з такою швидкістю, що часто носять системний характер, а не є поодинокими випадками. Сучасні стандарти повинні відображати сучасний світ – світ швидких змін, багатозадачності, постійного навчання. Оскільки якість освіти – це не тільки про контроль, але й про довіру, партнерство, відповідальність, співпрацю та відкритість, саме на засадах останніх має базуватися нова освітня філософія. Більше того, якісна освіта – це в першу чергу про джерело майбутнього зростання країни, це про передумови для економічного розвитку, для стійкості демократії, для соціальної згуртованості [1]. Якісна освіта – одна із ключових цілей сталого розвитку, оскільки освіта безпосередньо впливає на формування людського капіталу, який в свою чергу є основоположним фактором розвитку суспільства та економіки [2]. Освіта без перебільшення визначає майбутнє суспільства, держави загалом та добробут кожної людини зокрема. Якість освіти нерозривно пов'язана із стійкістю освіти, особливо в умовах глобальних викликів та криз. В контексті останнього Рада Європи запропонувала шість принципів стійкості освіти. Серед яких: зміцнення управління, забезпечення безперервності освіти, розширення ролі освіти, сприяння доступності, розвиток співпраці, підвищення ефективності.

Всі перелічені принципи орієнтовані і свідчать про багаторівневе управління освітою із залученням всіх стейкхолдерів, починаючи від органів влади, які формують державну політику у сфері освіти, включаючи органи місцевого самоврядування, громади, керівників закладів освіти всіх рівнів та безпосередньо учасників освітнього процесу – педагогів, учнів та їх батьків. Сформульовані Радою Європи принципи стійкості освіти вкотре підкреслюють важливість

спільної відповідальності за побудову якісної освітньої інфраструктури та забезпечення якості освіти, зокрема в кризових умовах та надзвичайних ситуаціях. А їх застосування в українській парадигмі сприятиме узгодженню національних та європейських політик між собою [4].

Аналіз згаданих вище принципів вкотре доводить важливу роль в забезпеченні якості освіти – управління нею, бо виключно ефективно управління є основою стійких систем, де система освіти не є винятком. Тому зміст першого принципу стійкості освіти – це зміцнення управління. Управлінські структури мають бути чіткі, процедури – прозорі, а також важливим елементом в зміцненні управління є координація та комунікація різних рівнів влади. В контексті європейської інтеграції принцип зміцнення управління відповідає також принципу належного врядування та підзвітності.

Глобальні виклики та світові кризи створюють загрози освітніх розривів та втрат. Тому наступний принцип стійкості освіти – забезпечення її безперервності, що означає здатність освітніх систем продовжувати освітній процес в кризових умовах та викликах, зокрема через гнучкі формати навчання та адаптовані до викликів програми навчання. Тобто на всіх рівнях мають бути створені такі умови, що право на освіту, як базове право має бути забезпечене попри все.

Освіта – це чинник формування людського капіталу і саме в цьому контексті роль освіти розширюється. Це не тільки про надання освітніх послуг, що гарантовані державою, це також про стійкість громади та про національну стійкість. Саме тому роль освіти розширюється в цьому контексті.

Наступний принцип стійкості освіти – сприяння доступності. Адаптація інструментів надання освітніх послуг до криз, які мають місце. А також забезпечення рівного доступу всіх учасників освітнього процесу до освітніх послуг. Такий підхід також пов'язаний із європейськими вимогами та підходами щодо забезпечення інклюзивності та недискримінації.

Жодна система не може ефективно працювати без розвитку і нарощування партнерських взаємовідносин. Тому наступний принцип стійкості освіти – розвиток співпраці. Реалізація цього принципу можлива через партнерство органів державної влади, громадянського суспільства та приватного сектору, які чітко розуміють і усвідомлюють важливість розвитку освіти та забезпечення її якості як пріоритетного фактору

у формуванні людського капіталу та напряму інституційного розвитку України.

Робота системи освіти в умовах кризових ситуацій вимагає швидкого реагування та раціонального використання наявних ресурсів, з метою мінімізації освітніх втрат та забезпечення стабільності освітнього процесу. В цьому і полягає зміст шостого принципу стійкості освіти – підвищення ефективності.

Освіта відіграє важливу роль в побудові так званих стійких громад, суспільства яке здатне адаптуватися та витримати кризи та надзвичайні ситуації і не просто виправити, а на основі такого досвіду стати кращими та трансформованішими. Так наприклад принцип зміцнення управління має важливе значення для побудови стійких освітніх екосистем, що в свою чергу сприятиме створенню краще керованих освітніх екосистем та громад у кризових та надзвичайних ситуаціях. Приклад реалізації зазначеного принципу на практиці можна реалізувати через впровадження планів управління кризовими ситуаціями, які включають регулярне навчання освітніх сум'єктів тому, як реагувати в надзвичайних ситуаціях і встановити чіткі рамки комунікації під час криз.

Забезпечення безперервності освіти має на меті забезпечити безперервне функціонування екосистем та громад, адаптуючись до надзвичайних ситуацій. Реалізація цього принципу можливе через використання онлайн-платформ для навчання, що дасть можливість підтримувати навчання та доступ освіти під час фізичного закриття шкіл через надзвичайні ситуації, як наприклад COVID-19.

Розширення ролі освіти можливе через просування наративу, що саме освіта є активним компонентом стійкості громади, що в першу чергу можливе через залучення закладів освіти, освітніх управлінців та всіх учасників освітньої діяльності до процесів, що мають місце в громаді і напряму впливають на її життєдіяльність [6].

Надання можливості доступу до освіти, шляхом доступу до інструментів, зокрема тих, що актуальні під час криз та актуальні до конкретного навчального чи освітнього середовища, забезпечуючи право на якісну освіту навіть під час кризи. Реалізація цього принципу на практиці можлива через системне напрацювання інструментів відкритих освітніх технологій та відповідних ресурсів під час збоїв системи. Таке напрацювання необхідно робити превентивно, тобто ще до того часу, як кризова ситуація уже має місце. Іншими словами необхідно напрацюву-

вати інструменти, використання яких дасть можливість продовжувати провадити освітню діяльність навіть під час криз.

Створення міцних партнерських взаємовідносин є ключем до зміцнення стійкості як системи освіти, так і громад де відповідна система функціонує. На практиці це можна реалізувати через сприяння співпраці закладів освіти із місцем компаніями, бізнесом для надання технологічних або логістичних ресурсів, що зможуть покращити фізичну безпеку освітніх інфраструктур.

Підвищення ефективності шляхом забезпечення мінімізації часу реагування на надзвичайні ситуації призводить до стійкості освітнього середовища, оскільки уже напрацьовані інструменти, які варто застосувати у таких випадках і вся система готова до альтернативних сценаріїв.

Сьогодні дедалі частіше наголошується на тому, що освіта має функціонувати як «сервіс» – гнучкий, доступний і зорієнтований на потреби сучасних здобувачів освіти, яких окреслюють як «цифрове покоління». Водночас освіта як сервіс не означає спрощення чи пристосування до запитів, а передбачає глибоке переосмислення її ролі та змісту: заклад освіти має не лише здійснювати навчання, а й забезпечувати супровід, підтримку та пропонувати комплексні освітні рішення. Це становить виклик для всієї системи – бути більш чутливою до потреб здобувачів, відкритою до зворотного зв'язку та здатною до персоналізації освітньої траєкторії, не втрачаючи при цьому глибини, змістовності та своєї соціальної місії. Адже освітній процес передусім ґрунтується на взаємодії між здобувачем освіти та викладачем (учителем).

Цифровізація освіти є об'єктивною вимогою сучасності, а функціонування освітнього процесу без використання цифрових технологій уже неможливе. Проте для того, щоб цифрова трансформація була спрямована на всебічний розвиток здобувача освіти та забезпечувала належні умови для якісного навчання, необхідно впроваджувати комплексний підхід, покликаний мінімізувати потенційні ризики, пов'язані з процесами цифровізації [12].

Водночас інтеграція цифрових технологій докорінно змінює як саму освіту, так і її філософські засади, оскільки ці технології виступають інструментом забезпечення мобільності та безперервності освітнього процесу. Система освіти набуває нових характеристик: розширюється спектр освітніх платформ і технологічних рішень, а управлінські рішення дедалі частіше ухва-

люються на основі узагальнених і систематизованих даних. А застосування напрацьованих принципів стійкості освіти дає можливість забезпечувати освітній процес в будь-яких кризових умовах та ситуаціях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати свідчать про необхідність системного підходу до інтеграції цифрових технологій в освітній процес з одночасним розвитком критичної цифрової грамотності та навичок управління інформаційними потоками. Цифрова трансформація освіти не може зводитися лише до впровадження технологій – вона вимагає переосмислення педагогічних підходів, розвитку нових компетентностей у викладачів та студентів, створення підтримуючого освітнього середовища. Критичне мислення в цифрову епоху стає не просто академічною навичкою, а життєво необхідною компетентністю для успішного функціонування в інформаційному суспільстві.

Сьогодні людство живе в умовах нової освітньої доби, в часи криз та нових викликів. Тому використання та впровадження принципів стійкості освіти – це той інструмент, який дає можливість підтримувати якість освіти та забезпечувати стійкість освітньої інфраструктури. У той же час напрацювання та використання таких інструментів відкриває можливості для переосмислення та трансформації освітньої філософії. Реалізація таких змін потребує синергії, ефективної співпраці та узгодженого стратегічного бачення з боку всіх учасників освітнього процесу й ширшої освітньої спільноти. У сучасних умовах синергія означає насамперед консолідовані зусилля, спрямовані на формування майбутнього, яке є неможливим без забезпечення високої якості освіти.

Результати дослідження відкривають кілька перспективних напрямів для майбутніх наукових розвідок. Необхідні лонгитюдні дослідження для встановлення причинно-наслідкових зв'язків та відстеження динаміки розвитку критичного мислення у цифровому середовищі. Важливим є дослідження ефективності різних педагогічних стратегій розвитку критичного мислення в умовах інформаційного перенасичення.

Перспективним напрямом є вивчення впливу штучного інтелекту та автоматизованих систем на розвиток критичного мислення студентів. Потребують дослідження питання розробки персоналізованих систем навчання, що адаптуються до індивідуальних когнітивних особливостей студентів та їхнього рівня цифрової грамотності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси: Наказ МОН молодьспорту від 01.10.2012 № 1060 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09.01.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. United Nations Transforming Education Summit. Education in Crisis Situations: A Call to Action. URL: <https://transformingeducationsummit.sdg4education2030.org/system/files/2023-01/EN>
5. Продан В. І. Філософія сучасної освіти: сутність, зміст та спрямованість. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Вип. 77. Ч. 1. С. 131–135. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.1.20>
6. Кулініч О. О. Зміст та значення освіти в умовах розвитку сучасного суспільства та держави. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2013. Т. 26 (65). № 2-1 (Ч. 1). С. 188–193.
7. Пушкарьова Т. О., Мельник О. М. Електронна освіта і її розвиток в Україні. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2013. № 3. С. 16–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2013_3_4
8. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади створення і розвитку сучасних засобів та е-технологій навчання. URL: <https://bibl.com.ua/informatika/1986/index.html>
9. Биков В., Спрін О., Пінчук О. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття». 2020. Вип. 1. С. 27–36. [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(1\).2020.27-36](https://doi.org/10.35387/ucj.1(1).2020.27-36)
10. Литвинова С. Г., Мар'єнко М. В., Носенко Ю. Г., Сухих А. С., Яцишин А. В. Цифровізація загальної середньої освіти України (кінець ХХ–ХХІ ст.). Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців. 2022. Вип. 65. С. 40–57. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-65-40-57>
11. Мізюк В. А. Аналіз готовності закладів загальної середньої освіти до впровадження цифрової освіти. Освітній дискурс. 2019. Вип. 15 (7–8). [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.15\(7-8\)-4](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.15(7-8)-4)
12. Саєнко Н. С., Голуб Т. П., Лавриш Ю. Е., Лук'яненко В. В., Литовченко І. М. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес: виклики та перспективи: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 220 с.
13. Вакуленко Н., Безносок О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у технологічній освітній галузі. Професійна педагогіка. 2021. № 2 (23). С. 71–80. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.71-80>
14. Doğan M., Tunçer K., Arslan H. Yükseköğretimde Dijital Pedagoji. Üniversite Araştırmaları Dergisi. 2024. Cilt 7. Sayı 1. S. 74–82. <https://doi.org/10.32329/uad.1368321>
15. Didiuk I., Bekh Y., Zhyzhko T., Kravchenko A., Kurhan-Bakoveieva Y., Kyzymenko I. Legal and Administrative Factors of the Transformation of the Content of Education Under the Pressure of the COVID-19 Pandemic. Journal of Ecohumanism. 2024. 3(6). P. 743–750. <https://doi.org/10.62754/joe.v3i6.4050>
16. Taras Kuzmenko, Alla Kondrashova, Kostiantyn Lisetskyi, Svitlana Moiseienko, Olena Volkova & Serhii Khrapatyi, Modern Tools for Increasing the Efficiency of Distance Education in the Conditions of Digitalization. Journal of Curriculum and Teaching. 2023 Vol. 12, No. 2; Special Issue, pp 55–64 <https://doi.org/10.5430/jct.v12n2p55>
17. Holovach N. V., Dmitrenko G. A., Bakhov I. S. Digitalization of the Education System: Formation of Personality According to Parameters. Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems. 2020. 12(S4). P. 849–860. <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-44-7>

REFERENCES:

1. On the Approval of the Concept for the Development of E-Government in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 649-r dated September 20, 2017 [Electronic resource]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. On Approval of the Regulation on Electronic Educational Resources: Order of the Ministry of Education and Youth and Sports of Ukraine No. 1060 dated October 1, 2012 [Electronic resource]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. On the Basic Principles of the Development of the Information Society in Ukraine for 2007–2015: Law of Ukraine dated January 9, 2007 [Electronic resource]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. United Nations Transforming Education Summit. Education in Crisis Situations: A Call to Action. Available at: <https://transformingeducationsummit.sdg4education2030.org/system/files/2023-01/EN>
5. Prodan, V. I. (2023). Philosophy of Modern Education: Essence, Content, and Orientation. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law, 77(1), 131–135. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.1.20>

6. Kulinich, O. O. (2013). Content and Significance of Education in the Context of the Development of Modern Society and the State. *Scientific Notes of Tavria National University named after V. I. Vernadsky. Series: Legal Sciences*, 26(65), 2-1(1), 188–193.
7. Pushkarova, T. O., & Melnyk, O. M. (2013). E-learning and its development in Ukraine. *Computer in School and Family*, (3), 16–17. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2013_3_4
8. Bykov, V. Yu. Theoretical and Methodological Foundations for the Creation and Development of Modern Learning Tools and E-Learning Technologies. Available at: <https://bibl.com.ua/informatika/1986/index.html>
9. Bykov, V., Spirin, O., & Pinchuk, O. (2020). Modern Tasks of Digital Transformation of Education. *Bulletin of the UNESCO Chair “Lifelong Professional Education of the 21st Century”*, (1), 27–36. [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(1\).2020.27-36](https://doi.org/10.35387/ucj.1(1).2020.27-36)
10. Lytvynova, S. H., Marienko, M. V., Nosenko, Yu. H., Sukhikh, A. S., & Yatsyshyn, A. V. (2022). Digitalization of General Secondary Education in Ukraine (Late 20th – 21st Century). *Modern Information Technologies and Innovative Teaching Methods in Specialist Training*, (65), 40–57. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-65-40-57>
11. Miziuk, V. A. (2019). Analysis of the Readiness of General Secondary Education Institutions for the Implementation of Digital Education. *Educational Discourse*, 15(7–8). [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.15\(7-8\)-4](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.15(7-8)-4)
12. Saenko, N. S., Holub, T. P., Lavrysh, Yu. E., Lukianenko, V. V., & Lytovchenko, I. M. (2022). *Integration of Digital Technologies into the Educational Process: Challenges and Prospects*. Kyiv: Center for Educational Literature Publishing House.
13. Vakulenko, N., & Beznosiuk, O. (2021). Use of Information and Communication Technologies in the Technological Education Field. *Professional Pedagogy*, 2(23), 71–80. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.71-80>
14. Doğan, M., Tunçer, K., & Arslan, H. (2024). Digital Pedagogy in Higher Education. *University Research Journal*, 7(1), 74–82. <https://doi.org/10.32329/uad.1368321>
15. Didiuk, I., Bekh, Y., Zhyzhko, T., Kravchenko, A., Kurhan-Bakoveieva, Y., & Kyzymenko, I. (2024). Legal and Administrative Factors of the Transformation of the Content of Education Under the Pressure of the COVID-19 Pandemic. *Journal of Ecohumanism*, 3(6), 743–750. <https://doi.org/10.62754/joe.v3i6.4050>
16. Taras Kuzmenko, Alla Kondrashova, Kostiantyn Lisetskyi, Svitlana Moiseienko, Olena Volkova & Serhii Khrapatyi (2023) Modern Tools for Increasing the Efficiency of Distance Education in the Conditions of Digitalization. *Journal of Curriculum and Teaching*. Vol. 12, No. 2; Special Issue, pp 55–64 <https://doi.org/10.5430/jct.v12n2p55>
17. Holovach, N. V., Dmitrenko, G. A., & Bakhov, I. S. (2020). Digitalization of the Education System: Formation of Personality According to Parameters. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, 12(S4), 849–860. <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-44-7>

Дата надходження статті: 20.03.2025

Дата прийняття статті: 17.04.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.06.2025